

Belonen en straffen in het onderwijs

Naam: x

Opdracht: Klein pedagogisch onderzoek

Docent: x

Samenvatting

Dit document bevat een onderzoek gebaseerd op belonen in de klas. Er is onderzoek gedaan of bepaald gedrag te sturen is a.d.h.v. een groepsbeloningssysteem. Het onderzoek is opgebouwd in verschillende hoofdstukken.

Hoofdstuk 1 bevat de probleemanalyse. In dit hoofdstuk wordt beschreven tegen welk probleem er aangelopen wordt in de praktijk. Het probleem wordt zo nauwkeurig mogelijk beschreven.

Hoofdstuk 2 is het theoretisch kader. In dit hoofdstuk worden de theoretische deelvragen beantwoord. Om tot antwoorden te komen zijn er verschillende soorten theorieën bestudeerd. Deze theorieën zijn samenvat tot één geheel.

In hoofdstuk 3 staat de probleemstelling. Het doel van het onderzoek wordt in dit hoofdstuk toegelicht. In dit hoofdstuk vindt u eveneens de hypothese. In de hypothese staan de verwachtingen van het onderzoek.

De aanpak van het onderzoek wordt beschreven in hoofdstuk 4. Wat gaat er precies gebeuren, wie zijn de betrokkenen en hoelang duurt het onderzoek.

Hoofdstuk 5 en 6 zijn de hoofdstukken die na het onderzoek zijn gemaakt. Hier worden de resultaten en de conclusies beschreven.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding.....	5
Hoofdstuk 1	6
1.1. Probleemanalyse	6
1.2. Bruikbare/ relevantie	9
Hoofdstuk 2	10
Theoretisch kader.....	10
2.1. Straffen	10
2.2. Belonen.....	17
Hoofdstuk 3	22
3.1. Probleemstelling.....	22
3.1.1. Doel van het onderzoek	22
3.1.2. Doel van het onderzoek	22
3.1.3. Deelvragen.....	22
3.1.4. Hypothese	23
Hoofdstuk 4	24
4.1. Onderzoeksaanpak.....	24
4.2. Ethische aspecten.....	24
4.3. Het ontwerp	25
4.4. Betrokkenen	26
4.5. Tijdsplan	26
Hoofdstuk 5	27
5.1. Resultaten.....	27
5.1.2. Weekverslagen/ eigen bevindingen	27
5.1.3. Opbrengsten.....	32
5.1.4. Resultaten leerling D.	34
5.2. Uitkomst hypothese	35
5.2.1. Mijn hypothese * Hieronder de hypothese die ik heb opgesteld voor het onderzoek	35
5.2.2. Uitkomst	36

Hoofdstuk 6	37
6.1. Conclusies	37
6.1.1 Deelvragen.....	37
6.1.2. Persoonlijke ondervindingen.....	38
6.1.3. Onderzoeksvraag.....	39
6.1.4. Aanbevelingen	40
Literatuurlijst	41
Bijlage	42

Inleiding

Binnen mijn eigen stageklas ga ik een onderzoek uitvoeren met als onderwerp 'belonen'. Veel scholen maken al gebruik van een beloningssysteem. Ik wil onderzoeken wat voor effect dit heeft op de kinderen, met als onderzoeksvraag: ***“Wat voor invloed heeft een groepsbeloningssysteem op kinderen, omdat ik wil weten of je bepaald gedrag hiermee kunt sturen, waardoor de werkhouding en het gedrag positief veranderd?”***

Tijdens mijn 2de studiejaar heb ik me verdiept in de theorie op het gebied van straffen en belonen. Deze theorie sprak me erg aan, omdat er binnen de groep een positieve gedragsverandering kan ontstaan. De theorie heb ik echter nooit toegepast in de praktijk. Door het werken met een beloningssysteem wil ik kijken wat er veranderd binnen het groepsklimaat en welke invloeden het heeft op de resultaten van de kinderen. Er zijn meerdere onderzoeken geweest op dit gebied. De uitkomst van mijn eigen onderzoek wil ik hier mee gaan vergelijken. Klopt het wat er in de theorie wordt beschreven of is dit niet altijd het geval?

Persoonlijk lijkt het me zeer interessant om de eventuele veranderingen binnen een groep te observeren, vast te leggen en te reflecteren. Voordat ik een onderwerp had gekozen heb ik veel gepraat met studiegenoten, collega's en docenten van de Pabo. De meesten dachten dat belonen altijd positief uit zal gaan pakken. De kinderen werken naar iets toe en gaan hier hun best voor doen. Ik ging bij mezelf nadenken of dit wel zo is. Gaan de kinderen beter aan het werk? Of hangt dit van de beloning af. Ik ging mezelf allerlei vragen voorleggen, en kwam tot de ontdekking dat dit erg interessant is om te onderzoeken. Na het onderzoek wil ik degene waarmee ik heb gepraat laten zien wat de resultaten zijn. Klopt het wat ik van tevoren had verwacht, maar klopt het ook wat de anderen hadden verwacht?

Het onderzoeksonderwerp heb ik met mijn mentor en de directeur van OBS school 'x' doorgenomen. Ze vinden het een interessant onderwerp, maar gaven aan dat ik rekening moet houden met het type beloningssysteem dat ik ga aanbieden (individuele- of groepsbeloning). In de groep waar ik het onderzoek ga uitvoeren zitten verschillende kinderen. Er zijn verschillen op het gebied van sociale- emotionele ontwikkelingen en op het gebied van werkniveau.

De deelvragen die ik na dit onderzoek beantwoord wil hebben zijn:

Theoretische deelvragen:

- Wat zijn beloningssystemen en welke beloningssystemen zijn er?
- Wat voor invloed heeft een beloningssysteem op een kind met gedrachtsproblemen?
- Wat zijn de voor- en nadelen van het inzetten van een beloningssysteem?
- Wat voor effect heeft straffen op kinderen?
- Mogen kinderen fouten maken?

Hoofdstuk 1

1.1. Probleemanalyse

Wat is het probleem?:

In groep 4 zit een meisje dat veel moeite heeft met haar concentratie. Ze vindt het lastig om zelfstandig aan een taak te werken. Ze is snel afgeleid en doet lang over een opdracht. Als de opdracht eenmaal af is, dan is het vaak slordig gemaakt en kloppen de antwoorden (meestal) niet. Als ze er op wordt aangesproken lijkt het haar niets te doen. Tijdens de instructies van de andere groepen, waarbij ze in de klas zit, zit ze vaak omgedraaid op haar stoel mee te luisteren. Na de instructie zijn de kinderen zelfstandig aan het werk. Ze loopt vaak (ongevraagd) door de klas en praat vaak voor haar beurt en roept zo maar wat. Hierdoor worden de andere kinderen erg afgeleid. Doordat ze een ontwikkelingsachterstand heeft is ze sociaal niet sterk. Ze is in groep 2 blijven zitten, omdat ze qua gedrag/ motoriek achterloopt in vergelijking met haar leeftijdsgenoten. Ten slotte kan ze erg emotioneel reageren. Dit wordt vaak veroorzaakt, doordat andere kinderen wat over haar hebben gezegd. Ze is gevoelig voor de dingen die om haar heen gebeuren. Er wordt regelmatig aan haar verteld dat ze de onplezierige situaties op het schoolplein niet moet opzoeken. Bijvoorbeeld: “Ze heeft woorden gehad met een meisje uit een andere groep”. Er wordt aan beiden verteld dat ze elkaar dan niet moeten opzoeken en plezier moeten maken. 10 minuten later lijkt ze het voorval al vergeten te zijn en zoekt het meisje weer op. Ze neemt ook andere kinderen mee in haar gedrag. Tijdens het lezen lacht ze veel, want bijna elke woord die ze niet kent vindt ze grappig. Anderen gaan hier dan ook om lachen.

Waar is het een probleem?:

Op maandag en vrijdag zit groep 4 in een combinatieklas met groep 3 en 5, en wordt er les gegeven door mijn mentrix. Op dinsdag, woensdag en donderdag zit groep 4 in een combinatieklas met groep 6, dan sta ik zelf voor de groep. Het probleem doet zich zowel bij mijn mentor, als bij mij voor. Op het schoolplein is ze altijd vrolijk, maar ze kan zich moeilijk in een ander verplaatsen. Hierdoor krijgen we vaak klachten van andere kinderen. Naar de leerkrachten is ze altijd heel erg vriendelijk. Als ik op school ben toont ze veel interesse in mij en vertelt ze over haar weekend.

Wie heeft/ hebben het probleem?:

Het kind zelf speelt een belangrijke rol bij het probleem. Ze vindt het niet leuk om haar werk na schooltijd of in de pauzes af te moeten maken. Als ze in de pauze binnen zit is ze soms verdrietig. Ze maakt haar werk dan wel af, want ze wordt niet afgeleid. De leerkrachten hebben ook invloed op het probleem. Ze wordt vaak negatief benaderd en dit lijkt mij niet echt motiverend voor het meisje. Er is veel contact geweest met de ouders om naar een oplossing te zoeken. De overige kinderen spelen ook een belangrijke rol, omdat ze negatief naar het meisje kijken. Ze worden namelijk vaak door haar afgeleid, maar maken ook gebruik van de situatie.

Wanneer speelt het probleem?:

Het probleem doet zich bijna elke dag voor. Ze moet vaak gewaarschuwd worden. Deze waarschuwingen hebben niet veel effect. Ze snapt namelijk niet dat ze iets verkeerd heeft gedaan. Ze is wel gevoelig voor complimenten/ beloningen. Als ze haar werk een keer op tijd af heeft vraagt ze meteen om een sticker. Als ze deze krijgt lijkt ze gemotiveerder aan het werk te gaan bij de volgende les, maar je moet haar er vaak op wijzen. “denk aan je sticker”.

Waarom is het een probleem?:

Het is een probleem, omdat ze bijna nooit haar werk af heeft. Hierdoor moet ze vaak tijdens pauzes haar werk afmaken of komt ze eerder op school. Door verschillende leerkrachten wordt er veel tijd in het meisje gestoken, maar dit lijkt haar niet veel te doen. Als ze het werk niet af heeft, dan zegt ze vaak dat ze het moeilijk vindt. Als er dan gezamenlijk naar de opdracht gekeken wordt, dan blijkt dat ze het wel kan. Op sociaalgebied vind ik het probleem zorgelijk. Andere kinderen hebben een negatief beeld over het meisje, terwijl ze dit niet verdient.

Hoe is het probleem ontstaan?:

Het probleem doet zich al enige tijd voor. Sinds vorig jaar heeft ze een medicatie voor haar epilepsie. Deze medicatie is behoorlijk zwaar. Hierdoor lijkt ze soms wat duf. Als ze haar medicatie niet gehad heeft is ze juist erg druk. Het drukke gedrag vertoonde ze voor haar medicatie ook. Toen was ze ook snel afgeleid.

Op verkenning

Ik ben zelf op verkenning gegaan naar de achtergrond van het meisje. Tijdens de gesprekken met collega's heb ik over meerdere informatie de beschikking gekregen. Er zijn meerdere gesprekken geweest met instanties van buitenaf. Eén van die gesprekken is een HGPD-gesprek. Van onze IB'er heb ik een formulier gekregen die na het gesprek is ingevuld.

Korte situatie beschrijving

Bij is er sprake van een al op jonge leeftijd vastgestelde ontwikkelingsachterstand. Het betreft achterstand op een breed gebied, w.o. motorische vaardigheden en taalontwikkeling. Ouders hebben gekozen voor een kleine school (de 'X' school) i.p.v. speciaal basisonderwijs (dit laatste was het advies vanuit de TOP – poli).
..... heeft 3 jaar gekleuterd.

Ze heeft een korte spanningsboog, is snel afgeleid en heeft veel moeite met de werkhouding die wordt verwacht. Ze toont erg jong voor haar leeftijd. Het verschil met de andere leerlingen in de groep wordt steeds groter. Ze haakt af wanneer ze het wat moeilijker vindt worden, is soms even van streek wanneer er eisen gesteld worden. Aan de andere kant lijkt het haar niet wezenlijk te raken en blijft ze vrolijk.

Ze heeft structureel verlengde instructie nodig, veel herhaling en extra inoefening. Er moeten kleine stapjes genomen worden. Wanneer de leerkracht naast haar zit en haar voortdurend aan- en bijstuurt gaat het werk redelijk, zodra ze even zelfstandig moet werken gaat het fout.

Ze heeft veel moeite met het begrijpen en opnemen van (werk)instructie, het lijkt langs haar heen te gaan. Haar pedagogische en didactische onderwijsbehoeften zijn in kaart gebracht.

School maakt zich ernstig zorgen dat er onvoldoende voldaan kan worden aan deze onderwijsbehoeften.

Bovendien gaat niet altijd met plezier naar school.

Het feit dat ze op taal- en rekengebied andere verwerking doet dan de andere leerlingen in groep 4 lijkt haar te frustreren.

Ook vindt ze het niet prettig om geholpen te worden. Ze vraagt hier zelf dan ook niet om, maar geeft er de voorkeur aan willekeurige antwoorden in te vullen wanneer ze iets lastig vindt.

Recent is vast komen te staan dat een vorm van epilepsie heeft. Ze krijgt medicatie, maar de afstemming heeft tijd nodig.

..... heeft onlangs een beschikking gekregen voor het SBO, maar komt op een wachtlijst en kan zeker niet vóór het volgende schooljaar geplaatst worden

Wat is er al ondernomen en met welk resultaat?

- Hoe is tot nu toe geprobeerd met het probleem om te gaan?

Welke aanpak werkte wel en welke niet?

..... is in de kleutergroepen (3 jaar) zeer intensief begeleid en had fysiotherapeutische en logopedische ondersteuning.

Er is zeer regelmatig overleg geweest met de adviseur leerlingbegeleiding en in jan.'12 heeft er een adviesgesprek plaatsgevonden met W.P.(PCL)

Ook in groep 3 werd zij zo intensief mogelijk begeleid op het gebied van lezen, rekenen, spelling en schrijven. Er was extra inzet bij de begeleiding door de stagiaire. We zagen zeker rendement bij technisch lezen, maar ondanks de zeer intensieve begeleiding was er te weinig vaardigheidsgroei zichtbaar op het gebied van rekenvaardigheden en spelling.

..... is eind groep 3 onderzocht door de orthopedagoge, M.M.

De resultaten laten een TIQ zien van 86 (beneden gemiddeld); verbaal (VIQ): 92 (gemiddeld), perfoormaal (PIQ) : 82 (beneden gemiddeld). Het profiel is harmonisch.

Op de geheugentest scoorde zwak.

Verder bleek o.m. uit het onderzoek dat zij een starre manier van werken heeft en dat ze snel opgeeft als iets niet lukt. Ze lijkt in haar eigen wereldje te leven, begrijpt niet altijd wat er om haar heen gebeurt. Ze heeft een korte spanningsboog en het taalbegrip is zwak. Ze heeft een motorische achterstand en laat vermijdingsgedrag zien. (Zie verder onderzoeksverslag).

De onderzoeksresultaten zijn in juni '13 met de ouders besproken.

Ook nu, in groep 4, krijgt zoveel mogelijk individuele begeleiding en aansturing. We beperken de hoeveelheid verwerking voor haar en ze werkt in het Maatschrift van rekenen. Ze volgt een eigen schrijfleerlijn (blokletters) en we zijn overgegaan op verwerking op taalgebied met Taalbeschouwing.

Het feit dat ze andere verwerking doet dan de rest van groep 4 vindt ze niet prettig.

Haar motorische ontwikkeling vertoont nog steeds achterstand; haar gedrag en werkhouding zijn niet leeftijdsadequaat.

* Naam is vervangen door 'puntjes'

Na het doornemen van deze formulieren ben ik tot conclusie gekomen, dat mij eigen analyse hier goed op aansluit. De problemen die ik zelf ondervind tijdens het lesgeven komen hierin duidelijk naar voren.

Het onderzoek in de klas

Op mijn stageschool wordt niet specifiek gewerkt met een beloningssysteem. De kinderen krijgen, vanzelfsprekend, een compliment als ze iets goed hebben gedaan, maar er wordt geen beloning aan gekoppeld. Doordat de kinderen nog geen ervaring hebben met een beloningssysteem is dit nieuw voor ze. A.d.h.v. het beloningssysteem wil ik kijken welke invloeden dit heeft op de kinderen.

Het onderzoek vindt plaats in de groepen 4 en 6 op OBS school 'x' te Dit onderzoek is gericht op alle kinderen binnen deze groepen, maar met name op het meisje uit groep 4. Er wordt onderzocht of een beloning invloed heeft op het groepsklimaat en de leerprestaties van de kinderen. In de groep heerst een prettige sfeer. De kinderen gaan op de juiste wijze met elkaar om en willen elkaar helpen. Een punt wat beter kan binnen deze groep is het nakomen van afspraken en regels.

Doordat het meisje uit groep 4 gevoelig is voor complimenten (positieve benadering), lijkt het mij interessant om te onderzoeken of een beloningssysteem effectief voor haar is. Een beloningssysteem is vooral zinvol als een kind ongemotiveerd is voor een bepaalde activiteit.¹

Wat zijn motivaties om dit onderzoek uit te voeren?

- dat het meisje weer met plezier naar school gaat;
- dat de andere kinderen een positiever beeld krijgen van haar;
- kijken wat voor invloed positieve benaderingen/ beloningen hebben;
- leerresultaten verbeteren/ nettere werkverzorging;
- het naleven van regels en dit blijven hanteren;
- kijken wat voor invloed dit heeft op de gehele groep. Iedereen doet mee aan het beloningssysteem/ proces.

1.2. Bruikbare/ relevantie

Er zijn meerdere scholen die werken met een beloningssysteem. Het concept bestaat dus al. Hierdoor weet ik dat het onderwerp bruikbaar en relevant is. Elke groep reageert echter wel anders op een beloningssysteem. Van te voren is er goed over nagedacht wat het beste aansluit bij deze groep.

¹ Vleers, J.H. (2012) *je kind en belonen*. Binnengehaald op 04-'14 van <http://www.zwijsenouders.nl/Artikel/Je-kind-en-belonen.htm#>

Hoofdstuk 2

Theoretisch kader

* In dit hoofdstuk staat de theorie die ik heb bestudeerd om antwoorden te krijgen op mijn deelvragen. Het eerste gedeelte heeft als onderwerp: straffen. De overige theorie gaat over belonen.

2.1. Straffen

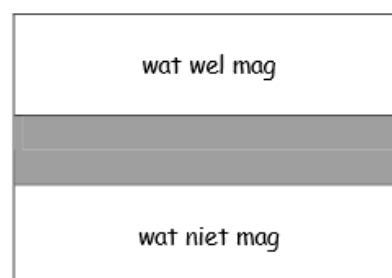
Mogen kinderen fouten maken

Als er gesproken wordt over belonen en straf, dan zal er eerst hier naar gekeken moeten worden. Straf is immers verbonden met het maken van fouten, met het stellen van foutief, ongewenst gedrag. Het is nog zeer de vraag of dit wel altijd tegemoet komt aan het principe van een krachtige leeromgeving.

Om te kunnen leren, moeten kinderen/ mensen fouten (mogen) maken. We weten allemaal dat er het best geleerd word uit eigen gemaakte fouten. Sommige kennen waarschijnlijk wel de volkswijsheid die zegt dat leren moet kosten. Het is dan de vraag of de school die kostprijs wil betalen. In die zin zijn er twee soorten leeromgevingen: de repressieve leeromgeving en de krachtige. Doormiddel van onderstaande tekening verklaar ik mij nader.

Repressieve leeromgeving

krachtige leeromgeving

Bij een repressieve leeromgeving is alles duidelijk: wat mag, moet en wat niet moet, niet mag. We hebben hier te maken met een systeem van regels dat naar de letter wordt uitgevoerd. Wanneer een kind iets doet wat niet mag, dan begaat het een overtreding die bestraft moet worden.

In een krachtige leeromgeving bestaat er een grijze zone die de overgang vormt tussen wat mag en wat niet mag. Er zijn wel expliciete regels die bepalen wat mag en wat niet mag, naar daartussen kan een kind experimenteren. Het is in deze zone dat een kind kan leren uit eigen fouten. Het is vanzelfsprekend dat een kind niet bestraft wordt wanneer het iets in de grijze zone doet dat verkeerd afloopt. Deze krachtige leeromgeving houdt een aantal gevaren in. Gevaren die we onmiddellijk zien als we veel schoolreglementen van het basisonderwijs bekijken. Meestal wordt daarin wel het gedrag vermeld dat men niet zal dulden, dat bestraft zal worden, maar wordt het gedrag dat van een kind verwacht wordt helemaal niet beschreven. Anders gezegd: het kind weet onmiddellijk wanneer het kan en zal bestraft worden, maar heeft er het raden naar wanneer het beloond zal worden.

Dit brengt ons meteen bij het tweede gevaar van de krachtige leeromgeving. Het is één van de basisbehoeften van de mens om zich veilig te voelen. Enkel als hij zich veilig voelt zal hij er naar streven zijn aspiraties waar te maken, zal hij het met andere woorden aandurven om zich in de grijze zone te brengen en fouten te maken. Een duidelijke structuur dringt zich hier op. Te vaak wordt er gewerkt met impliciete, ongeschreven wetten waarvan men verwacht dat iedereen ze kent. Dit is onterecht, aangezien men van kinderen niet mag verwachten dat ze alle ongeschreven regels kennen.

Overigens worden ongeschreven regels door ieder persoon anders geïnterpreteerd en zijn een bron van spanning en onveiligheid. Als een kind in de grijze zone experimenteert en daar een fout maakt die niet te situeren valt binnen de ruimte van wat niet mag, dan mag het voor die fout niet gestraft worden. Het kind moet de mogelijkheid krijgen om het resultaat van zijn handelen te bespreken met zijn leerkracht, om zo te leren hoe het één en ander in het vervolg beter kan doen.

Het stellen van eisen

Gewenst of ongewenst gedrag: waar ligt de grens?

Het is de bedoeling van een goede opvoeding om het gewenste gedrag te doen toenemen en het ongewenste gedrag te doen afnemen. Iedere volwassene heeft een idee over wat voor hem gewenst gedrag is. De ene persoon zal meer verdragen dan een andere. Daarom is het belangrijk dat er binnen een schoolmilieu regelmatig met elkaar overlegd wordt over wat kinderen in gewenst en ongewenst zien, en zich daar aan kunnen houden. Op deze manier weten kinderen binnen de school op welke manier ze gewaardeerd worden. Worden er eisen gesteld, dan moeten die ook doordacht zijn: ze moeten een doel hebben op lange termijn.

Wat zijn doordachte eisen?

Doordachte eisen zijn eisen die een doel hebben op lange termijn en die aan bepaalde voorwaarden voldoen. Het gaat er om rekening te houden met de behoeften die kinderen hebben. Deze behoeften zijn:

- zelfstandigheid;
- waardering;
- veiligheid en geborgenheid;
- aandacht en vriendschap;
- redelijkheid;

Zelfstandigheid

Kinderen willen, naarmate ze ouder worden, meer zelf kunnen beslissen, meer zelf kunnen kiezen. Ze worden in die keuzes zowel beïnvloed door de ouders als door de mensen buiten het gezin. Het is een opdracht van de school om de kinderen zodanig wegwijs te maken in de wereld, dat ze tot eerlijke en fundamentele keuzes kunnen komen. Wie keuzes maakt in het leven, moet ook bereid zijn om de verantwoordelijkheid ervoor te nemen. Dit houdt in dat een kind niet alleen de gevolgen draagt van een gelukkige keuze, maar ook die van een ongelukkige keuze.

Waardering

Ieder kind heeft behoefte aan waardering. Dit geldt niet alleen voor de sportieve en intelligente leerlingen, maar ook voor de 'stijve hark' die steeds met de hakken over de sloot komt. Kinderen kunnen zich gewaardeerd voelen als de eisen die aan hen gesteld worden niet te hoog gegrepen zijn. Men is het er over eens dat een kind van het eerst leerjaar een breuk niet met een andere breuk moet kunnen vermenigvuldigen. Anders is het gesteld met de voetbalclubs die tienjarigen een toegangsproef laten doen, of de vaders die aan de kant van het voetbalveld staan en van hun zoon een doelpunt eist. Dit geldt ook op school. Een kleuter uit de eerste kleuterklas is er nog niet aan toe om echt met zijn klasgenootjes samen te spelen. Dit kan ook niet van hem geëist worden. Waardering krijgen, betekent ook dat een kind nooit mag aangesproken en beoordeeld worden op zijn persoon, wel op het resultaat van zijn gedrag.

Veiligheid en geborgenheid

Dit houdt in dat kinderen zich zowel in hun goede als in hun zwakke kanten aanvaard weten door hun opvoeders. Dit heeft niet alleen te maken met hun prestaties, maar ook met hun gevoelens en de manier waarop ze die uiten. Kinderen mogen het gevoel niet hebben dat ze afgekeurd en afgewezen worden omdat ze minder goed presteren, of omdat ze snel boos zijn. Toch gebeurt dit zeer vaak, omdat opvoeders zich juist gaan richten op datgene bij het kind dat hij juist afkeurt. Het lijkt wel of we steeds meer op zoek gaan naar de fouten en het ongewenste gedrag en de goede dingen niet meer zien.

Aandacht en vriendschap

Kinderen hebben veel aandacht en vriendschap nodig van hun opvoeders. Deze aandacht en deze vriendschap verdienen ze van zichzelf en niet door hun goede gedrag. Als kinderen fouten maken, dan moeten ze toch blijven voelen dat de opvoeder hen nog aandacht en vriendschap waard acht. Een kind mag niet het gevoel krijgen dat het alleen aandacht en vriendschap van de leerkracht krijgt als het perfect aan de voorwaarden van deze leerkracht voldoet. Gebeurt dit wel, dan is er een kans dat het kind een masker opzet.

Redelijkheid

We mogen geen voorstander zijn van een slappe opvoeding waar er niets van de kinderen verwacht wordt. We moeten pleiten voor een opvoeding die eisen durft te stellen aan kinderen. Het is een feit dat kinderen die een opvoeding krijgen waarbij ze zich aan eisen moeten houden en die hen een doel voor ogen houdt, opgroeien tot kinderen met zelfvertrouwen en een gezond zelfwaardegevoel. Natuurlijk is het niet de bedoeling dat je als leerkracht een te hoog eisenpakket samenstelt. Redelijkheid, kritisch nadenken en onderling overleg bij wat er van de kinderen op school geëist wordt, is hier noodzakelijk.

Welke straffen zijn er?

Het woord straffen heeft de volgende definities:²

“Straffen als opvoedingshandeling is het laten volgen van iets onaangenaams op het ongewenste gedrag van het kind, met als gevolg dat er kans bestaat dat dit gedrag in de toekomst minder voorkomt of helemaal verdwijnt.”

Concreet gezegd:

“Straffen is het toedienen van onprettige prikkels of het wegnemen van prettige prikkels, als reactie op een ongewenst gedrag, met als doel het ongewenste gedrag te doen ophouden of verminderen.”

Soorten straffen:

- sociale straffen;
- fysieke straffen;
- activiteitsstraffen;

Bij deze drie soorten straffen is het duidelijk dat er telkens dingen zijn die kunnen en dingen die niet kunnen.

Sociale straffen

Dit zijn straffen zoals een uitbrander geven, bespotten, verwijten, schelden, beschuldigen, beledigen, bedreigen met verwerping, bedreigen met straf, maar ook zaken zoals neerbuigend lachen, zuchten, de schouders ophalen, etc.

Het enige dat echter kans heeft op verbetering van het gedrag is de uitbrander, op voorwaarde dat dit gezien wordt als het geven van een afkeuring in woorden van een bepaald gedrag. Dit gaat gepaard met specifieke gelaatsuitdrukkingen en gebaren. Vaak is deze uitbrander ook nog de begeleider van een andere straf. Belangrijk hierbij is dat er oogcontact gemaakt wordt met het kind en dat leerkracht en kind dicht bij elkaar staan.

² Als beloning krijg je geen straf (2013) blz. 4, alinea 2

Inhoudelijk zijn er een aantal voorwaarden:

- de uitbrander gaat over het gedrag van het kind, en veroordeelt de persoon van het kind in geen geval.
- er wordt aan het kind duidelijk gemaakt wat er wel van hem verwacht wordt.

Wil een uitbrander effect hebben, dan moet er niet alleen aan de bovenstaande voorwaarden voldaan worden. Belangrijk is ook dat het niet te frequent voorkomt: anders verliest het alle effect. De andere vormen zijn weinig effectief, omdat ze meestal leiden tot frustratie, agressie en/of faalangst bij het kind.

Fysieke straffen

Het is voor elke leerkracht wel duidelijk dat je een kind geen pijn kunt doen. Deze straffen zijn verboden. Als één van de eerste landen verbood Nederland in 1820 lijfstraffen op school. Niet alle onderwijzers en ouders waren direct overtuigd van de juistheid van dit verbod. Streng tucht was volgens hen nu eenmaal soms noodzakelijk om een kind te disciplineren en zijn zonden te laten inzien. Fysieke straffen zijn tegenwoordig taboe op school. Een leerkracht die zich niet weet te beheersen, wacht aangifte bij de politie.

Activiteitsstraffen

Deze straffen zijn er op gericht om kinderen buiten spel te plaatsen of dingen te onthouden of door het kind onaangename dingen te laten doen zoals; correctie, overcorrectie, taken uitvoeren, etc. Voorbeelden hiervan zijn:

- Onthoudingsstraf: het kind wordt iets plezierigs ontnomen. Dit kan iets materieels zijn of een activiteit.
- Buiten spel plaatsen: het kind wordt uit de omgeving verwijderd waarin het ongewenst gedrag vertoond.
- Correctie: het kind herstelt de schade die zijn ongewenst gedrag heeft aangericht.
- Overcorrectie: het kind herstelt de schade die zijn ongewenst gedrag heeft aangericht, en wel zodanig dat zijn toestand nog beter wordt dan voor zijn ongewenst gedrag.
- Taken opleggen: De taak staat hier niet direct in verband met het ongewenste gedrag, maar is wel zinvol (een karwei of een leeroefening).

Gevaren van straffen

Het straffen van kinderen kent een aantal gevaren, zoals:

- de relatie tussen kind en leerkracht wordt er niet beter op;
- kinderen worden angstig;
- kinderen krijgen een slecht voorbeeld;
- kinderen krijgen angst om te falen;
- kinderen vermijden het gedrag enkel in aanwezigheid van de straffer;
- het gedrag verdwijnt slechts tijdelijk;
- straf geven is aandacht geven, wat voor kinderen een beloning kan zijn;
- het kind krijgt niet altijd een handelingsalternatief aangeboden.

Deze nadelen worden nog groter als de leerkracht bij het straffen gaat overdrijven. Dit gebeurt als er gestraft wordt om het straffen. Kinderen hebben behoefte aan structuur. Deze structuur valt weg als men willekeurig begint te straffen.

Als er veelvuldig wordt gestraft, dan kan dit leiden tot:

- het zelfvertrouwen van het kind wordt aangetast;
- het kind voelt zich afgekeurd;
- het gevoel van veiligheid en geborgenheid valt weg;
- het straffen kan, door gebrek aan effect, gaan escaleren in het geven van zeer zware straffen die buiten de verhouding liggen.

Beginnend leerkracht

** Wat dien je als leerkracht te doen om verdere escalaties te voorkomen*

Voorkomen is beter

Je kunt het uitdelen van straf voorkomen door het (tijdig) belonen van gewenst gedrag. Een sociale beloning zoals een glimlach of schouderklopje betekent erkenning van de docent. Dat geeft kinderen een goed gevoel.

Wees duidelijk over de gevolgen

Vertel overlast gevende leerlingen vooraf wat ze te wachten staat als hun gedrag niet stopt. Als ze het gedrag blijven vertonen, is de straf het gevolg van hun eigen keuze.

Ga niet in discussie

Het is een valkuil: zij doen steeds iets, en als docent zeggen wij met steeds meer woorden dat het niet mag. Als klap op de vuurpijl gaan we een 'goed gesprek' aan met zo'n leerling. Discussiëren in zulke situaties helpt zelden. Bovendien verlies je kostbare lestijd.

Kies een passende straf

Als een leerling door de les heen fluistert, mag daar niet een middag nablijven tegenover staan. De straf moet in verhouding staan tot het gedrag. En kies het liefst voor een 'natuurlijke' straf: Als een kind de jas van een ander vies maakt, kan de 'straf' zijn dat hij de jas schoonmaakt en daarna zijn excuses aanbiedt om de relatie te herstellen. Stem de straf ook af op de persoon. Niet buiten mogen spelen is voor het ene kind een straf, maar het andere kind maalt er niet om. En weet dat uit de klas sturen zelden een oplossing is. De gemiddelde onruststoker vermaakt zich prima op de gang en is nog steeds een storende factor voor de klas. Let er wel op dat je de straf kunt verantwoorden aan de groep.

Pak leerlingen vrije tijd af

Sommige deskundigen adviseren om na schooltijd strafregels te laten schrijven waarin het ongewenste gedrag kort en duidelijk benoemd staat, zoals: 'Het is onverstandig om in de les te neuriën. Daarmee leid ik de klas af. Voortaan stop ik na een waarschuwing.' Deze alinea moet de leerling een aantal keren overschrijven. Met zo'n straf verliest de leerling geen schooltijd, maar vrije tijd. Hoeveel? Een kwartier tot een half uur voor kinderen op de lagere school, en dertig tot zestig minuten per overtreding voor leerlingen op de middelbare school. Persoonlijk ben ik tegen het overschrijven van strafregels, omdat de leerlingen hier niets van leren. Ik vind het goed dat je ze straft in hun vrije tijd, maar dit kun je (naar mijn mening) ook op een andere manier doen.

Voorkom dat het uit de hand loopt

Een kind in de hoek of op een kruk voor in de klas zetten, is vernederend. Daarmee veroordeel je het kind en niet het gedrag. Bovendien verpest je de onderlinge relatie. Als een kind storend gedrag blijft vertonen, probeer dan te achterhalen waarom het kind niet gewoon zijn schoolwerk doet. Een situatie waarbij de leraar door de klas moet schreeuwen, kan alleen verkeerd aflopen: er is altijd een verliezer. Het is de kunst om tot oplossingen te komen waarover iedereen tevreden kan zijn, zodat je na de straf weer normaal met elkaar om kunt gaan.

Laat ze meedenken

Laat kinderen zelf meedenken over een passende straf. Ook bij de schrijfstraf is die eigen invulling een mogelijkheid, maar dit kan wel eens negatief uitpakken. De opdracht 'maak er een opstel over' kan een open uitnodiging zijn voor een kritisch, arrogant epistel over de docent: 'Ik deed dit, omdat u dat deed'. Sommige leerlingen zijn na een paar zinnen bovendien uitgeschreven: 'meer weet ik niet'. Je kunt ze net dat duwtje geven door het strafwerk te laten ondertekenen door de ouders. Wellicht zijn ze dan geneigd iets genuanceerder te schrijven. Bovendien weten de ouders wat hun kind gedaan heeft zonder dat je hoeft te bellen.

2.2. Belonen

Belonen is een krachtig en positief middel in de opvoeding. Belonen is een vorm van bemoediging. Het kind beseft op grond van jouw positieve uitlatingen dat het goed genoeg is zonder volmaakt te hoeven zijn. Daarmee neemt het zelfvertrouwen toe. Negatieve correcties, zoals afkeuring of straf, roepen bij onjuist gebruik eerder negatieve energie op en werken als zodanig remmend.

Belonen (bemoedigen) en straffen zijn beide middelen om waarden en normen over te brengen. Immers door het belonen van bepaald gedrag zal het kind beseffen dat dit gedrag goed (waardering) is en overgaan tot herhaling, terwijl straf het tegenovergestelde effect heeft. Straffen is nauw verweven met overtreding en correctie, belonen met het opbouwen van positief zelfconcept. Dit zelfconcept is in sterke mate bepalend voor hoe het kind in de wereld staat. Wanneer een opvoeder duidelijke grenzen stelt, kan hij ook helder maken wanneer een kind over de schreef gaat en wanneer niet. Belonen en straffen zijn gerelateerd aan de grenzen die de opvoeder stelt. Onduidelijke grenzen brengen een kind in verwarring. Het kind kan via dwangmatig gedrag hierdoor zijn zin krijgen.

Positieve en negatieve feedback zijn van invloed op de gevoelens en het gedrag van mensen. Als iemand constant de nadruk legt op de fouten die je maakt, doet je dat moed in de schoenen zakken. Anderzijds moedigt een positieve feedback je aan. Echter, alleen maar prijzen en zwijgen over onjuistheden en fouten leidt tot een onevenwichtige ontwikkeling. De kunst is om gewenst gedrag te stimuleren door aanmoediging en beloning. Iemand die de goede kanten benadrukt, stimuleert je tot meer. Dit geldt in principe ook voor de kinderen van de basisschool met dit verschil dat kinderen minder ver zijn in de ontwikkeling van hun zelfbeeld en daar door kwetsbaarder zijn dan een volwassene.

Bovenstaande ervaringen worden ondersteund door de psychologie van het behaviorisme, waarop veel technieken van gedragsbeïnvloeding zijn gebaseerd. Een nadeel van deze theorie is dat het kind zelf en de ontwikkeling van waarden onvoldoende tot hun recht komen. Daarom is het goed te beseffen dat in andere theorieën belonen (en ook straffen) gezien worden als een manier om het geweten van een kind te wekken. Het zijn middelen om fundamentele waarden aan de kinderen duidelijk te maken: dit mag wel en dat mag niet.

Kinderen hebben de aandacht van de leraar nodig. Zodra je die aandacht in positieve zin kan geven, zal het bij het kind leiden tot zelfbevestiging: de leraar ziet me, ik mag er zijn. Het zelfbeeld of zelfconcept wordt hierdoor versterkt. Bekend is de situatie waarin de kinderen zonder rekening te houden met elkaar, de aandacht van de leraar vragen. De leraar zal dan beide moeten doen: kinderen leren hun gedrag te reguleren en ook gepast aandacht geven.

Een beloning hoeft niet altijd iets tastbaars te zijn, integendeel. De volgende vormen van aandacht zijn tevens vormen van beloningen: duim opsteken, knipoog, schouderklopje, een korte positieve aanmoediging als: goed zo, fijn zo, uitstekend, ga zo door, fijn zeg, etc.. Overigens kan het toezwaaien van lof op sommige kinderen ontmoedigend werken. Zij krijgen het idee dat het er mogen zijn is verbonden met het leveren van goede prestaties. Het is daarom van belang kinderen te laten zien dat ze een goede bijdrage hebben geleverd aan de gehele situatie, zodat zij zich bewust worden van hun eigen waarde. Het gaat daarbij om erkenning zonder ze het gevoel te geven dat de persoonlijke waarde afhangt van uitsluitend goede prestaties (Dreikurs, R. en Cassel, P., 2003).

Het toepassen van een beloningssysteem (wie snel klaar is of klaar zit, krijgt een sticker, bij tien stickers mag je de juf helpen met een speciaal werkje of iets dergelijks) moet vermeden worden aldus E. van Alkema. Het leidt over het algemeen tot calculerend gedrag en het is de vraag of de diepere bedoeling van belonen hiermee voldoende wordt gediend. Er zijn zoveel andere middelen om hetzelfde te bereiken dat we een beloningssysteem eigenlijk niet moeten toepassen of het moet een bepaald individu gericht zijn, dat bijvoorbeeld wel bij gedragsproblemen wordt toegepast.

Ook het belonen van groepsgegedrag kom je tegen op scholen. Hiermee wordt bedoeld: 'Kijk eens hoe goed dat groepje het doet of let eens op de meisjes, die luisteren goed'. De goed scorende kinderen zullen het prettig vinden, maar de niet scorende leerlingen lopen een negatieve ervaring op.

Het 'uitspelen' van kinderen tegen elkaar leidt tot ergernis en verstoring van de relatie bij de niet-scorende kinderen/ groepjes. Het vergelijken van gewenst en niet- gewenst gedrag mag de indruk wekken incidenteel te helpen, maar leidt nooit tot structurele verbetering. Integendeel, de zo gewenste sociale cohesie in de groep is hiermee absoluut niet gediend. Bovendien wordt een fundamentele waarde, de uniciteit van ieder mens, al gauw geschonden. Pedagogisch gezien een zeer ongewenste benadering.

Een belangrijk aandachtspunt voor de leraar is dat er kinderen zijn die niet opvallen. Ook zij hebben behoefte aan feedback³.

³ Meer dan onderwijs (2011) blz. 455

Kinderen met gedragsproblemen

Kinderen zijn gevoelig voor beloningen, dat is algemeen bekend. Een complimentje of iets lekkers, een klein cadeautje. Het is gemakkelijker gewenst gedrag aan te leren door te belonen, dan door ongewenst gedrag te bestraffen.

Kind met AD(H)D

Uit onderzoek blijkt dat de hersenen van kinderen met AD(H)D minder goed in staat zijn zichzelf te prikkelen om te presteren dan die van hun leeftijdsgenootjes zonder AD(H)D. Deze kinderen zijn voor hun prestaties sterk afhankelijk van de reacties uit de omgeving. Ze blijken het beter te doen als er onmiddellijk en consequent op hun gedrag wordt gereageerd. De verschillen in prestaties tot kinderen zonder AD(H)D worden dan kleiner.

Uit ander onderzoek weten we ook dat bij de AD(H)D'ers het biologische effect van een beloning in de hersenen sneller uitdooft dan bij kinderen zonder AD(H)D. Ze lijken daarom een meer frequente en directe beloning nodig te hebben om dezelfde biologische reactie teweeg te brengen die leidt tot motivatie.

Alle kinderen doen het beter wanneer hun prestaties systematisch worden gekoppeld aan beloningen, maar kinderen met AD(H)D lijken er in verhouding meer van te profiteren en dus sterker van afhankelijk te zijn. Voor een 'gemiddeld' kind is het meestal voldoende om af en toe een compliment of een kleine materiële beloning te geven, een kind met AD(H)D heeft systematische beloning nodig.

Een beloningssysteem is voor kinderen met AD(H)D geen verwennerij, maar een therapeutisch middel om hen normaal te laten presteren.

Positiefgedrag aanleren

Een beloningssysteem is erop gericht kinderen door middel van beloningen voor goed gedrag nieuw, positief gedrag aan te leren en te laten ervaren dat goed gedrag loont. Welk gedrag je wilt belonen, bepaal jezelf. Wat verdiend kan worden, bepaal je als leerkracht ook zelf. Soms zijn er directe beloningen, soms kunnen er punten worden verdiend die later ingewisseld kunnen worden voor afgesproken beloningen.

Door een beloningssysteem is het voor het kind duidelijk welk gedrag gewenst is. Het krijgt duidelijke aanwijzingen en kan ter herinnering op de lijst kijken.

De beloningssystemen

Er zijn verschillende beloningsmogelijkheden. Het is daarom belangrijk om er van tevoren goed over na te denken welke er als best gekozen kan worden. Wat past bij er bij de kinderen? Wat kunt u waarmaken? Wat wil je met het belonen bereiken?

Materieel belonen

Het geven van tastbare voorwerpen zoals stickers, iets lekkers of cadeautjes. Leuke hebberdingetjes maar ook voorwerpen met bepaalde symbolische of gevoelswaarde bv. gelukspoppetje of beschermengeltje.

Bij het geven van een materiële beloning moet je er als leerkracht rekening mee houden dat de afspraken worden nageleefd. Zorg ervoor dat de leerlingen niet overspoeld worden met cadeautjes. Hierdoor zal het effect verdwijnen, ze kunnen verzadigd raken. Of steeds groter of meer willen.

Belonen doormiddel van een activiteit

Activiteiten doen die de kinderen leuk vinden, zoals extra buiten spelen, achter de computer, samen een spel doen etc..

Een prettige gebeurtenis stellen tegenover een onprettige gebeurtenis kan zeker stimulerend werken. Dit kan achteraf zijn, maar dit kan ook tijdens de handeling zijn (bijvoorbeeld een computerspel spelen).

Het is belangrijk dat het een beloning is dat anders niet zomaar mag. Dan wordt het iets speciaals en kijken de kinderen ernaar uit.

Het is ook mogelijk dat je een activiteit laat vervallen. Als het kind voldoet aan de eisen van de beloning hoeft het bijvoorbeeld niet mee te doen tijdens stillezen.

Activiteiten beloningen gaan echter niet zo snel vervelen als materiële beloningen.

Beloningen door ruil/ spaarsysteem

Hierbij verzamelen de kinderen eerst kleine materialen die ze later om kunnen ruilen voor een groter doel. Dit kan zowel een materiële beloning als een activiteiten beloning zijn.

Bijvoorbeeld na 10 stickers mag het kind 20 minuten achter de computer.

Sociale beloningen

Wordt het vaakst (onbewust) toegepast in het onderwijs. Dit zijn eenvoudige beloningen, maar kan voor een kind veel betekenen. Bij een sociale beloning moet gedacht worden aan: een knipoog, schouderklopje, compliment, duim omhoog etc..

De 7 aandachtspunten

Waar hou je rekening mee als je een kind beloont?

1. Wat je belooft, moet je doen. Als na een bepaald gewenst gedrag een beloning werd beloofd, dan moet die er ook komen. Stel dit niet uit.
2. Beloon niet altijd 'na elk' gewenst gedrag. Wie altijd beloont, leert het kind dat het nooit iets gratis moet doen, dat niets kan of moet zonder beloning. Belonen wordt niet meer interessant, of kinderen gaan een steeds grotere beloning eisen.
3. Een verrassende beloning heeft een grotere waarde dan een voorspelbare. Zorg voor voldoende afwisseling.
4. Een beloning werkt het best als ze nauw aansluit bij het gedrag.
5. Een beloning moet ook voor het kind de betekenis van een beloning hebben. Kies ze samen uit.
6. Het is beter vaak te belonen dan groots te belonen
7. Een straf kwijtschelden of verminderen is ook een beloning. Doe dat niet te vaak, anders verliest straf haar invloed.

Hoofdstuk 3

3.1. Probleemstelling

In de probleemstelling wordt het doel, de onderzoeksvraag, de deelvragen en de hypothese nauwkeurig beschreven

3.1.1. Doel van het onderzoek

Aan het eind van het onderzoek zijn er duidelijke resultaten, wat voor invloed een beloningssysteem heeft op het gedrag en de werkhouding van de kinderen (groepsdoel). Voor het meisje uit groep 4 geldt het zelfde doel, maar dan op individueel niveau. Mijn persoonlijke doel is (doormiddel van een beloningssysteem) het meisje beter aan het werk te krijgen en ervoor te zorgen dat de groep een beter beeld krijgt van het meisje. Als de opbrengst positief is, dan wil ik het toegepaste beloningssysteem graag doorspelen aan mijn collega's die in de toekomst ook met dit meisje gaan werken.

3.1.2. Doel van het onderzoek

“Wat voor invloed heeft een groepsbeloningssysteem op kinderen, omdat ik wil weten of je bepaald gedrag hiermee kunt sturen, waardoor de werkhouding en het gedrag positief veranderd?”

3.1.3. Deelvragen

Theoretische deelvragen:

- Wat zijn beloningssystemen en welke beloningssystemen zijn er?
- Wat voor invloed heeft een beloningssysteem op een kind met gedragsproblemen?
- Wat zijn de voor- en nadelen van het inzetten van een beloningssysteem?
- Wat voor effect heeft straffen op kinderen?
- Mogen kinderen fouten maken?

Praktische deelvragen:

- Wat zijn de regels en wanneer kunnen de kinderen een beloning verdienen?
- Heeft “het type” beloning invloed op de kinderen?
- Wat voor invloed heeft een beloningssysteem over een langere periode?

** Toelichting deelvragen:*

Ik wil bij de theoretische deelvragen antwoord krijgen door de theorie goed te bestuderen. Deze vragen kunnen al beantwoord worden, voordat het onderzoek daadwerkelijk gestart is. Om de praktische deelvragen te kunnen beantwoorden zal het onderzoek al afgesloten moet zijn.

3.1.4. Hypothese

Mijn verwachting is dat de kinderen aan het begin erg gemotiveerd zijn om met dit systeem te gaan werken. Ze gaan gemotiveerder aan het werk om een beloning te verdienen.

Hierdoor ga ik er van uit dat de werkhouding en het gedrag positief zal gaan veranderen. Ik denk dat de tijdsduur van het beloningssysteem veel invloed heeft. Aan het begin zijn de kinderen enthousiast, maar ik denk dat dit langzaam minder wordt. Ook denk ik dat het 'type' beloning invloed heeft op de kinderen. Als het een beloning is die de kinderen heel graag willen, dan gaan ze er denk ik meer hun best voor doen, dan voor een beloning die een enkeling aanspreekt. Voor de onderzoeksvraag wil ik graag weten of je bepaald gedrag kunt gaan sturen met dit systeem. Ik ga er van uit dat dit mogelijk is, maar dan moet ik het wel op juiste wijze doen. Het meisje dat ik heb beschreven in de probleemanalyse is gevoelig voor complimenten, daarom denk ik dat dit systeem haar erg motiveert. Mijn verwachting is dat haar leerresultaten niet meteen omhoog gaan, maar dat haar gedrag wel positief veranderd.

Hoofdstuk 4

4.1. Onderzoeksaanpak

Ten eerste start ik met het bestuderen van verschillende theorieën over beloningssystemen, om een beter beeld te krijgen van wat wel of niet relevant is voor mijn onderzoek. Dit doe ik door eerst de theoretische deelvragen te beantwoorden.

Het onderzoek wordt vervolgens uitgevoerd in de groep 4 en 6. Het is een kleine groep kinderen. Groep 6 bestaat uit 4 jongens en 2 meisjes en groep 4 bestaat uit 4 meisjes. De samenstelling van deze groep is halverwege dit jaar ontstaan. Dit is gekomen doordat groep 4 veel aandacht eist (met name het meisje die beschreven staat in de probleemanalyse). Groep 6 is een zeer zelfstandige groep, maar kan op bepaalde momenten geïrriteerd reageren richting de kinderen van groep 4. Een van de mogelijke oorzaken hiervan is dat groep 4 meer aandacht krijgt/ vergt dan groep 6. Aan de hand van het beloningssysteem wil ik deze 2 groepen hechter laten functioneren. Om een goede dataverzameling te krijgen van het resultaat wordt er van te voren eerst gekeken naar de huidige situatie, en vervolgens naar de situatie na het onderzoek. Hiervan worden foto's/ filmpjes gemaakt om tot een goede observatie te komen. Tijdens het onderzoek houd ik een dagboek bij met de ondervindingen, zodat ik mijn onderzoeksvraag kan beantwoorden. Op de dagen dat ik niet aanwezig ben zitten de groepen bij een andere leerkracht. Hier wordt op dat moment niet gewerkt met het systeem. Hierdoor is er vergelijkingmateriaal van het gedrag en de werkhouding van de kinderen, als er wel en niet met het systeem gewerkt wordt. Door deze vergelijkingen is het mogelijk om mijn onderzoeksvraag te beantwoorden.

Het onderzoek wordt uitgevoerd in een periode van 5 weken. In deze periode worden er verschillende beloningen toegepast, om te kijken wat voor invloed dit heeft op de kinderen.

4.2. Ethische aspecten

Voordat het onderzoek van start gaat wordt er een brief naar de ouders gestuurd, zodat ze op de hoogte zijn van het onderzoek en er geen verwarring ontstaat.

Tijdens het onderzoek moet ik er rekening mee houden wanneer ik een beloning geef. Het moet niet voor kunnen komen dat ik de ene dag een beloning geef aan een kind die de gehele dag zijn vinger netjes opsteekt, en dat ik deze beloning de andere dag niet aan ander kind geef terwijl die het ook gedaan heeft. *“Waarom hij wel en ik niet”*.

De theorie die ik heb bestudeerd gaat over straffen en belonen. Ik heb ervoor gekozen om straffen niet toe te passen binnen mijn onderzoek. Ik vind straffen iets negatiefs, hierdoor ben ik bang dat ik te snel een straf ga geven aan een kind, om bewijs te krijgen voor mijn onderzoek. Belonen is iets positiefs en je hebt veel verschillende manieren om een beloning aan te bieden.

4.3. Het ontwerp

Het beloningssysteem dat ik heb ontwikkeld wordt op groepsniveau toegepast. Dit betekent dat alle kinderen een beloning krijgen, als het uiteindelijke doel behaald is. Hieronder volgt een toelichting op het beloningssysteem.

Aan het eind van de dag worden de kinderen ingelicht over het nieuwe systeem waarmee er de aankomende periode gewerkt wordt. Het is bedoeling dat dit zo duidelijk mogelijk wordt verteld, zodat er geen verwarring ontstaat. De kinderen krijgen te horen dat ze beloond gaan worden voor goed gedrag, voor een goede werkhouding en overige bijkomende positieve punten. In de klas komt een grote glazen pot. Deze pot moet gevuld worden met munten. De leerkracht bepaalt wanneer er een muntje in de pot komt. De kinderen kunnen een munt verdienen als ze één van de bovenstaande kenmerken (goed gedrag, etc.) laten zien. Dit kan gebeuren op groepsniveau, maar er kunnen ook munten verdiend worden door de kinderen individueel (het kind haalt een muntje voor de groep). Als er 15 munten in de pot zitten krijgen de kinderen een beloning. Deze beloning is van te voren vastgesteld. De kinderen vertellen welke beloning ze graag willen. De leerkracht maakt de beslissing. Bij deze beslissing wordt er gekeken wat er het vaakst genoemd is.

Boven de glazen pot komt een groot vel papier te hangen met de cijfers 1 t/m 15 erop. Als de kinderen een munt verdiend hebben wordt er steeds een cijfer weggestreept, zodat de kinderen meteen kunnen zien hoeveel munten er in de pot zitten.

Ontwerpeisen (waar moet ik rekening mee houden)

- Koker moet zichtbaar zijn voor de kinderen
Dit maakt het visueel en tastbaar
- Bij hoeveel munten krijgen de kinderen een beloning?
Eerst wordt er de afspraak gemaakt dat de kinderen een beloning krijgen bij het behalen van 15 munten. Dit kan altijd aangepast worden. Zowel naar boven als beneden.
- Wanneer krijgen de kinderen een munt? Bij welk gedrag?
De kinderen kunnen de muntjes op de volgende manier verdienen
 - *Aan het eind van elk dagdeel (dit bepaald de leerkracht)*
 - *Als een kind positief gedrag vertoont (bijvoorbeeld: het helpen van een ander)*
 - *Bij het constateren van een goede werkhouding (bijvoorbeeld 'netjes geschreven of het kind is op tijd klaar met een opdracht)*
 - *Onverwachtse zaken: kinderen vertonen waarschijnlijk positief gedrag waar eerst nog niet over nagedacht is. Dit wordt natuurlijk ook beloond.*
- Het benoemen van het positieve gedrag/ gewenste werkhouding
Ik moet het gedrag benoemen, zodat andere kinderen ook weten wat er goed gedaan is.

4.4. Betrokkenen

Onderwijsbegeleider: 'X'

Stageschool:

OBS school 'X'

Adres: ...

Postcode: ...

Tel:...

Mail:

Directeur: 'X'

Mentrix: 'X'

Opleidingsschool:

Stenden Meppel

Van der Duyn van Maasdamstraat 1

7942 AT Meppel

0522-853400

4.5. Tijdspad

In totaal 3 ECTS (84 studie-uren)

Maken van plan van aanpak: 15 uren

- Literatuur opzoeken
- Opzet schrijven
- Gesprekken voeren
- Informatie verzamelen

Theoretische verdieping: 20 uren

- Literatuur lezen
- Steekwoorden opschrijven om eerste opzet te krijgen
- Informatie uit internet halen, geschikte websites vinden en informatie eruit halen
- Schrijven van het theoretisch kader

Praktische deel: 30 uren

- Uitvoeren theorie in de praktijk
- Reflecteren op eigen gedrag en dit toepassen
- Observeren van mentrix
- evalueren met mentrix

Uitwerken van het verslag: 19 uren

- Verslag schrijven volgens de schriftelijke normen
- Alle opdrachten bundelen in het verslag
- Praktijkverslag schrijven
- Evaluaties uitwerken

Hoofdstuk 5

5.1. Resultaten

In dit hoofdstuk staan de resultaten van het onderzoek. Deze resultaten zijn verdeelt in verschillende alinea's. Er wordt gekeken naar de leeropbrengsten, de werkhouding, situaties, bevindingen van collega's en mijn weekverslag.

5.1.2. Weekverslagen/ eigen bevindingen

Week 1 (11 t/m 13 februari)

Deze week zijn we gestart met het beloningssysteem. De kinderen reageerden erg enthousiast op het idee en hadden al een beloning bedacht. Als er 15 munten in de pot zit mogen de kinderen een half uur 'vrij' computeren. Ik was van plan om niet meteen met munten te gaan strooien. De eerste dag waren er een aantal kinderen die vroegen om een munt, omdat ze (naar hun idee) snel hadden gewerkt. Ze hadden inderdaad snel gewerkt, maar het gemaakte werk was ver beneden pijl. Aan het eind van de ochtend heb ik nogmaals het idee van het beloningssysteem uitgelegd. 's Middags zijn we bezig geweest met het maken van een Valentijnskaart. Aan het eind van de les gaf ik de kinderen de opdracht om het lokaal op te ruimen. Tijdens het opruimen ben ik even naar het kopieerapparaat gelopen. Toen ik terug kwam was het lokaal erg netjes en alles lag op de goede plek. "Een mooi moment op de eerste munt weg te geven". Ik vertelde tegen de kinderen dat ze hun eerste munt hadden verdiend. Dit werd met groot gejuich ontvangen. Het muntje werd in de pot gedaan en het eerste cijfer werd weggestreept. De kinderen verlieten het lokaal met een brede glimlach. De volgende ochtend (woensdag) waren er twee mooie momenten. In groep 6 was er een meisje die tijdens het rekenen hulp kreeg van een jongen uit dezelfde groep. Ik volgde dit vanuit mijn ooghoek. De twee hadden op fluistertoon overleg, zodat niemand er last van had. Na deze rekenles deed ik een munt in de glazenpot. De kinderen vroegen zich af waarom ik dat deed. Ik vertelde wat ik had gezien tijdens de rekenles. De twee kinderen die elkaar hielpen kregen complimenten van de overige kinderen.

Het andere moment was aan het eind van de ochtend. Het meisje waar ik dit onderzoek op gebaseerd heb had al haar werk af (dit gebeurd niet vaak). Ik had haar even apart genomen en vertelde haar dat ze een muntje had verdiend voor de groep. Dit mocht ze van mij aan de groep vertellen als het tijd was om naar huis te gaan. Toen de kinderen naar huis gingen vertelde ze aan de rest van de groep dat ze al haar werk af had en dat ze een munt voor de groep had verdiend. Je zag aan het meisje dat ze erg trots was op zichzelf.

De laatste dag van de week was ik niet de hele dag op school. Ik had namelijk een gesprek op de Pabo. Gelukkig was ik wel bij de spreekbeurten van een aantal leerlingen. Deze spreekbeurten gingen erg goed. Degene die de spreekbeurten hadden gegeven kregen van mij een muntje om in de pot te doen. Na de eerste week zitten er 4 munten in de pot. Ik kijk met een positieve blik terug op deze week. Het was geen bijzondere week (qua

leerresultaten/ gebeurtenissen), maar tijdens het uitdelen van de munten zag ik blij en trotse kinderen. Hopen dat het volgende week net zo goed gaat.

Week 2 (18 t/m 20 februari)

Dit was de week van de CITO- toetsen. Elke dag die ik deze week aanwezig ben staan er CITO- toetsen op het programma. Hier moet ik deze week rekening mee houden, maar het is wel ideaal om me op andere momenten te richten. Dinsdag heb ik altijd pleindienst. Voor, tijdens en na schooltijd houd ik toezicht op het plein. In de pauze waren er een aantal kinderen met een spel bezig. Bij dit spel maakte ze gebruik van een bal. Toen de bel ging lieten ze de bal liggen en renden ze naar binnen. Eén jongen zag dit en ruimde de bal op. Toen iedereen weer in de klas zat heb ik dit moment besproken. Ik liet de jongen naar voren komen en vertelde dat ik dit erg netjes van hem vond. Hij mocht van mij een muntje in de glazen pot doen en een cijfer wegstrepen.

's Middags toen de kinderen weer op school kwamen deden ze weer een spel. Na de bel zag ik alle kinderen meteen de materialen opruimen. Dit is het resultaat van het muntje dat 's ochtends was verdiend.

Woensdag was het hard werken. De kinderen hebben meerdere CITO- toetsen gemaakt.

Omdat ze de hele ochtend zo geconcentreerd waren heb ik ze een muntje gegeven.

Donderdag had ik al een aantal resultaten van de gemaakte toetsen. Eén jongen uit groep 6 had de CITO rekenen foutloos gemaakt. Dit is een rustige jongen die je niet vaak hoort in de klas. Een jongen die snel over het hoofd wordt gezien, omdat hij geen storend gedrag vertoont en altijd alles op tijd klaar heeft. Voordat ik begon aan dit onderzoek heb ik rekening gehouden met dit soort situaties. Ik heb de hele klas verteld dat hij nul fout had en dat hij een munt had verdiend. De kinderen vonden dit zo knap van hem dat ze begonnen te klappen. Een erg mooi moment om de week mee af te sluiten. Inmiddels hebben de kinderen 7 munten in de pot.

Week 3 (4 t/m 6 maart)

Elke dinsdag ochtend starten we de dag met tutorlezen. Kinderen uit de groepen 4 t/m 8 lezen een half uur samen met een 'maatje'. De kinderen die extra ondersteuning nodig hebben komen bij mij aan tafel. Dit is een groepje van 3 kinderen uit groep 4, waaronder het meisje die terugkomt in mijn onderzoek. Het groepje mag graag kletsen en ze reageren op de kleinste dingen. Deze ochtend heb ik met het groepje afgesproken dat ze een munt kunnen verdienen voor de groep. Ze mochten alleen praten als ze de beurt kregen en het werk moest voor 9 uur af zijn. De eerste 10 minuten gingen goed. Ze lazen netjes en corrigeerden elkaar als het niet goed ging. Na deze 10 minuten zag je dat het steeds minder werd. Ze begonnen met elkaar te praten en maakte de opdrachten niet. Tegen het einde pakte ze het weer goed op. Tijdens het opruimen vroegen ze wie de munt in de pot mocht doen. "Niemand", vertelde ik. Ik heb de kinderen uitgelegd dat ik het nog niet goed genoeg vond voor een munt, en dat ze morgen een herkansing zouden krijgen.

Voordat alle kinderen in de klas kwamen heb ik D. (het meisje van mijn onderzoek) even apart genomen. Ze leek de voorgaande dagen erg gemotiveerd om munten te verdienen. Ik

vertelde haar dat ze dit kon doen, als ze deze ochtend niet door de klas zal gaan lopen en haar vinger op steekt als ze iets wou vragen.

Groep 6 heb ik een instructie rekenen gegeven en D. heb ik niet gehoord of gezien. Ze werkte goed zelfstandig. Na de instructie kwam groep 4 bij mij aan tafel om bezig te gaan met de tafel van 3. Ik had een a4-tje uitgeprint met daarop 100 sommen. Van deze sommen moesten ze zoveel mogelijk binnen 5 minuten maken. In de pauze heb ik gekeken hoe het gegaan was. Eén meisje had van de 100 sommen 98 goed. Dit heb ik beloond met een munt. Aan het eind van de ochtend vertelde ik de groep dat ik een afspraak had met D. Als ze de hele ochtend rustig werkte had ze een munt voor de groep verdiend. Ze had de hele ochtend goed gewerkt en had de munt meer dan verdiend.

's Middags zijn we druk bezig geweest met natuur en Engels. Het verliep net als andere dagen. De kinderen deden goed mee, maar af en toe moest ik ze aanspreken op hun gedrag. Tijdens natuur heb ik de kinderen in tweetallen aan het werk gezet. Ze mochten van mij op verschillende plekken in school zitten, maar moesten het werk voor 15:00 uur af hebben en andere groepen mochten geen last van ze hebben. Tijdens het werk ben ik gaan rondlopen om te kijken of het goed ging. Eenmaal terug in de klas hebben we het werk besproken en mocht een jongen uit groep 6 een munt in de pot doen, omdat er deze middag goed is samengewerkt.

Woensdag gebeurde er één van de meest bijzondere momenten van mijn onderzoek. Groep 4 zat deze dag bij mijn mentrix i.v.m. een bezoek van een gastdocent voor de groepen 3/4. Ik had deze ochtend dus alleen groep 6. We zijn deze ochtend begonnen met rekenen. De kinderen moesten zelfstandig gaan werken vanuit het boek. Toen ik rond liep viel het mij op dat alle kinderen moeite hadden met één specifieke som. Hier kon ik wel wat mee gaan doen. Op bord tekende ik een grote cirkel. Wie het juiste antwoord in de cirkel kon zetten verdiende een munt. De kinderen gingen ijverig bezig met rekenen. Tot de pauze was het juiste antwoord nog niet in de cirkel opgeschreven. In de pauze keek ik naar het schema voor de rest van de ochtend. We moesten nog taal en sociale emotionele ontwikkeling tot het einde van de dag, met als onderwerp 'eerlijk zijn'. Na de pauze wouden de kinderen graag de som uitrekenen, zodat ze die munt konden verdienen. Helaas was daar geen tijd voor, omdat we verder moesten met taal. De kinderen hadden de opdrachten van taal vrij vlot af. Omdat er nog tijd over was mochten ze de som van rekenen nogmaals proberen uit te rekenen. Tussendoor ben ik even naar het kopieerapparaat gegaan. Wat de kinderen niet wisten was dat ik mijn camera aan had staan, dus ik kon alles terug zien wat er gebeurde tijdens mijn afwezigheid. Toen ik terug kwam stond het goede antwoord in de cirkel. Ik heb de beelden van de camera terug gezien en zag dat er stiekem in het antwoordenboek was gekeken. Dit kon ik mooi meenemen naar de les sociale emotionele ontwikkeling. "Zijn jullie wel altijd eerlijk" begon ik mee. De kinderen reageerden verschillend. Na een tijdje over eerlijk zijn en liegen te hebben gepraat vroeg ik de kinderen of ze vandaag altijd eerlijk zijn geweest. Eén meisje stak haar hand op en vertelde dat ze stiekem in het antwoorden boek hadden gekeken, en vervolgens het antwoord in de cirkel hadden gezet. Zij vond dat ze het muntje dus niet hadden verdiend. Dit vind ik zo'n mooi moment, dat het meisje van mij 2 munten in

de pot mocht doen en door het cijfer kwam dit keer geen kruis maar het woord: Eerlijk! Donderdagochtend kregen de meiden van het leesgroepje een herkansing om een munt te verdienen, mits ze zich hielden aan de afspraken. Het ging een stuk beter dan dinsdag. Ze hadden alles op tijd af en er werd een stuk minder gekletst. Het was nog niet perfect, maar dat vind ik niet nodig om een munt te verdienen. Ze hadden in vergelijking met andere leesmomeneten goed gewerkt, dus die munt was meer dan terecht. Aan het eind van deze week zitten er 12 munten in de pot.

Week 4 (11 t/m 13 maart)

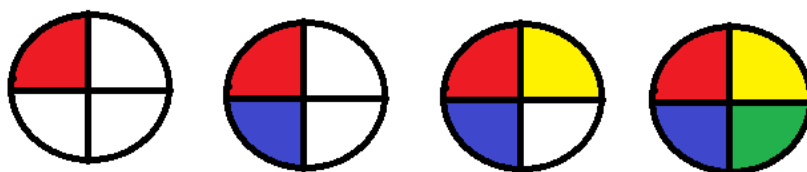
De afgelopen weken hebben de kinderen al aardig wat munten verdiend. Dit gebeurde tijdens verschillende momenten. Deze week wil ik een andere vorm gaan uitproberen. Op bord teken ik een grote cirkel (een munt). De cirkel verdeel ik in vier gelijke stukken. Als ik positief gedrag waarneem dan kleur ik een deel van de cirkel. Zijn alle vakken gekleurd, dan verdient de groep een munt. De munten die worden behaald hebben de kinderen dan ook echt 'samen' verdiend. Deze vorm heb ik dinsdagochtend aan de kinderen uitgelegd, zodat we er meteen mee konden starten. Ik heb mezelf voorgenomen om ook 'kleine' positieve waarnemingen te belonen.

Om de kinderen op weg te helpen kleurde ik één deel, en vertelde daarbij dat de boeken al waren uitgedeeld voordat de les begon. Vervolgens gaf ik drie gerichte taken om de cirkel vol te krijgen. Eén iemand moest het schrijven van de dag ervoor verbeteren. Een jongen uit groep 6 moest tijdens stillezen ook echt 'stil' lezen, en het meisje van mijn onderzoek moest taal af hebben voor de pauze. Natuurlijk kon er ook op andere manieren (door de andere kinderen) een deel van de cirkel gevuld worden.

De kinderen gingen meteen bezig met hun taak. Tot de pauze verliep het allemaal erg soepel, en de taken die ik had gegeven waren allemaal op de juiste wijze gedaan. De cirkel kon in zijn geheel worden ingekleurd. Deze vorm heb ik de gehele week toegepast. Er zijn in totaal 6 munten verdiend. De kinderen hebben hun eerste beloning woensdag uit mogen voeren. Aan hun enthousiasme kon ik zien dat ze erg blij waren met het behaalde resultaat. Inmiddels is er een nieuwe beloning bedacht, 'een half uur langer buiten spelen'. Er zitten 3 munten in de pot.

Donderdagmiddag kwam de moeder van D. na schooltijd bij mij in de klas. Ze vertelde dat D. erg enthousiast thuis kwam de afgelopen week. Ze wilde graag meer informatie over het beloningssysteem en gaf mij een compliment voor de afgelopen tijd.

*Voorbeeld van een cirkel op bord (onderstaande afbeelding staat beschreven in mijn weekverslag, week 4)

Rood = uitdelen van de boeken
Blauw = taal af voor pauze

Geel = Stillezen
Groen = Netjes schrijven

Week 5 (18 t/m 20 maart)

Dit is de laatste week van mijn onderzoek. Deze week wil ik me extra richten op het meisje waar ik dit onderzoek op gebaseerd heb, zodat ik dit mee kan nemen in mijn uiteindelijke resultaat. Om dit goed te laten verlopen heb ik een één op één gesprek met het meisje gehad. Tijdens dit gesprek vertelde ik dat het de laatste tijd erg goed met haar gaat. Dit moet ze natuurlijk vast zien te houden. We hebben een aantal afspraken gemaakt voor de aankomende week. Als ze zich aan deze afspraken houdt, dan kan ze nog meer munten gaan verdienen voor de groep. Deze afspraken hebben te maken met werkhouding, leerresultaten en gedrag buiten de klas. We gaan gewoon verder met de cirkel op het bord. Uitzonderlijke momenten worden natuurlijk beloond met een hele munt.

Dinsdagochtend zijn we gestart met een nieuwe taakbrief. Bij de meerpresteerders staan er extra taken op, zodat ze meer geprikkeld worden. Eén meisje uit groep 6 kan erg goed rekenen, maar heeft moeite met ruimtelijk inzicht. Om dit te verbeteren laat ik haar al een aantal weken werken met constructiemateriaal. Dit is erg lastig voor haar, en daarom vindt ze het niet altijd leuk om te doen. Vandaag had ze ook weinig zin om er mee bezig te gaan. Ik heb haar proberen te motiveren met een muntje als beloning. Als ze haar werk goed doet kan ze een muntje voor de groep verdienen. Dit werkte. Ze ging meteen bezig met de opdracht. Bij deze opdracht moest ze een stoel maken van constructiemateriaal. Ik zag dat ze het nog steeds erg lastig vond, maar ze probeerde het goed te doen. Voor de pauze kwam ze met een zelf gemaakte stoel van constructiemateriaal. Het zag er goed uit en ik beloonde haar voor haar doorzettingsvermogen met een munt. Leerling D. deed het deze ochtend ook erg goed. Ze was rustig en werkte gemotiveerd aan haar opdrachten. Dit viel de andere kinderen ook op. Toen de kinderen naar huis gingen zag ik een jongen uit groep 6 naar haar toe lopen. Hij vertelde haar dat ze het erg goed deed.

Woensdag zijn we bezig geweest met knutselen. Op sommige momenten ging het goed, en werd er een halve munt verdiend. Er waren ook momenten die minder goed gingen. Ik heb er toen voor gekozen om een gekleurd deel binnen de cirkel weg te vegen. Hiermee wilde ik de kinderen laten zien dat ongewenst gedrag niet wordt getolereerd. Deze manier vonden de kinderen niet echt fijn, want eerst verdiende ze iets, maar raakte dit later weer kwijt. Natuurlijk konden ze dit weer terug verdienen door het gewenste gedrag te laten zien. Na een aantal keren heen en weer te zijn geschommeld hebben ze ten slotte toch een munt verdiend. Deze munt was niet te danken aan de gehele groep, maar aan individuen binnen de groep. Dit heb ik benoemd, zodat de overige kinderen weten dat deze munt niet aan hen te danken is.

Op donderdag kregen we 's ochtends verschillende soorten workshops. Deze ochtend ben ik gaan rondlopen om te kijken of alles goed verliep. De workshops waren interessant en leuk om naar te kijken. Ik heb deze ochtend geen munten uitgedeeld. 's Middags moesten de kinderen hun muurkrant (natuur) presenteren voor de gehele groep. Er zaten een aantal goed uitgewerkte exemplaren bij, en de kinderen wisten tijdens het presenteren waar ze over vertelden. Dit heb ik beloond met een munt. Aan het eind van de middag heb ik leerling D. naar voren laten komen. Ik heb verteld dat ze het deze week heel erg goed gedaan had.

Zo goed, dat ze 3 munten heeft verdiend voor de groep. Per dag één. In de glazenpot zitten nu 11 munten. Mijn onderzoek is aan zijn einde gekomen, maar we gaan nog wel even door met het systeem. Als er 15 munten in de pot zitten ga ik kijken of het nog nut heeft om door te gaan.

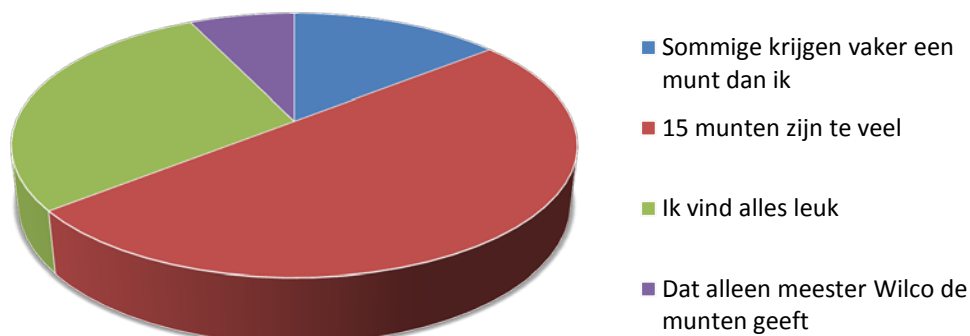
5.1.3. Opbrengsten

Hieronder 3 schema's wat het beloningssysteem voor de kinderen heeft betekend. De kinderen hebben ingevuld wat ze leuk aan de munten vinden, wat ze niet leuk aan de munten vinden en als ze er mee door willen gaan. De vragenlijsten zijn anoniem ingevuld.

Wat is er leuk aan de munten?

Wat vind je niet leuk aan de munten?

Willen jullie dat we doorgaan met de munten en de beloningen?

In totaal hebben 14 kinderen de vragenlijst ingevuld. In het eerste schema wordt gevraagd wat de kinderen leuk vinden aan het beloningssysteem. De meerderheid vindt de beloningen het leukst. Sommige kinderen krijgen een goed gevoel van de verdiende munten en een aantal kinderen vindt het fijn om het als groep te doen. Eén kind geeft aan dat hij/ zij de regels beter heeft leren kennen.

In het tweede schema wordt gevraagd wat de kinderen niet leuk vinden aan het beloningssysteem. De helft van de kinderen vindt 15 munten te veel. Op de vragenlijst geven ze aan dat ze liever bij 10 munten een beloning willen ontvangen. 15 duurt te lang. Een kwart van de kinderen vindt alles leuk aan het systeem. Deze kinderen hebben met veel plezier aan het systeem gewerkt. Twee kinderen vinden het jammer dat sommige kinderen vaker een munt krijgen dan zij, en één kind vindt het jammer dat er alleen bij meester 'X' aan het systeem wordt gewerkt.

Bij het laatste tabel wordt gevraagd of de kinderen door willen gaan met het systeem. 10 kinderen willen graag doorgaan met het beloningssysteem. Twee kinderen willen liever stoppen en de overige kinderen maakt het niet uit.

Leeropbrengsten

Om dit te bewijzen heb ik de leerresultaten van de kinderen voor het onderzoek bekeken en vergeleken met de leerresultaten die na het onderzoek zijn vastgelegd. Sommige kinderen zijn iets gegroeid in bepaalde vakgebieden, maar of dit te maken heeft met het beloningssysteem valt niet te zeggen. Tijdens de uitvoering waren de meeste kinderen wel netter aan het werk (werkverzorging). Dit had te maken met de gerichte taken die de kinderen opgelegd kregen om een munt te verdienen. Ze deden meer hun best en namen meer tijd om het werk netjes en overzichtelijk te maken. Dit is terug te vinden in de bijlage.

Werkhouding

De werkhouding is in positieve zin erg veranderd. Een aantal leerlingen die voor het onderzoek een negatieve werkhouding vertoonden zijn erg voor uit gegaan. Dit was het duidelijkst te zien toen er geswitcht werd qua manier van belonen (cirkel op het bord). De kinderen konden zien hoe ver ze waren om een munt te verdienen. Dit had veel invloed op hun werkhouding. Als ze nog een kwart van de munt moesten vullen zag je de kinderen erg gemotiveerd aan het werk gaan. Soms werd er ook wel eens een deel van de cirkel uitgeveegd, omdat er bijvoorbeeld teveel werd gepraat. Als er een deel verdween uit de cirkel waren de kinderen extra gemotiveerd om dit deel weer terug te verdienen.

Groepssfeer

Voordat het onderzoek begon was de groepssfeer al goed. Eén meisje viel niet echt goed in de groep. Dit meisje staat beschreven in mijn probleemanalyse (hoofdstuk 1.1). Tijdens het onderzoek heb ik dit meisje extra naar voren geschoven om munten te verdienen voor de groep. Dit resulteerde in meer waardering van de groep. Ze werd vaker positief aangesproken en kreeg meer complimenten. Voor het onderzoek werd ze soms door de groep ontweken en kreeg ze negatieve reacties als ze iets fout deed. Tijdens het onderzoek werd ze gemotiveerd door de groep, zodat die munt verdiend kon worden.

De overige kinderen zijn qua groepssfeer ook gegroeid. Als er iets werd verdiend dan waren ze blij voor elkaar en als er iets verdiend kon worden, dan moedigde ze elkaar aan.

5.1.4. Resultaten leerling D.

In hoofdstuk 1 (paragraaf 1.1) staat beschreven wat mijn motivaties waren voor het onderzoek. Deze motivaties zijn gebaseerd op het meisje van mijn probleemanalyse. In deze paragraaf wordt er gekeken wat de resultaten zijn per motivatie.

Motivatie 1: *Dat het meisje weer met plezier naar school gaat*

Resultaat: Het meisje kwam voor het onderzoek wel met plezier naar school, maar ging niet met plezier aan het werk. Ze was niet gemotiveerd om bezig te gaan. Tijdens het onderzoek groeide ze hierin. De munten die ze verdiende gaven haar een goed gevoel. Hierdoor kreeg ze steeds meer motivatie om met opdrachten bezig te gaan.

Motivatie 2: *Dat de andere kinderen een positiever beeld krijgen van haar.*

Resultaat: Tijdens het onderzoek was er binnen de groep een gedragsverandering. Iedereen werd positiever richting elkaar, dus ook naar leerling D. Dit komt ook door het gedrag van leerling D. Ze was tijdens het onderzoek een stuk minder aanwezig, dan voor het onderzoek. In de tweede tabel (5.1.3.) is de kinderen gevraagd wat ze minder leuk vonden aan het onderzoek. Hieruit blijkt dat een aantal kinderen het jammer vond dat sommige kinderen vaker een munt kregen. Dit kan verwijzen naar leerling D., dus niet alles is positief.

Motivatie 3: *Kijken wat voor invloed positieve benadering/ beloningen heeft op het meisje.*

Resultaat: Het beloningssysteem is een systeem dat goed past bij kinderen met een gedragsprobleem. Het meisje voelde zich gezien en kreeg vaker een positieve reactie dan voorheen. Tijdens het onderzoek vroeg ze weinig aandacht van de leerkracht, want ze wilde zelf die munt verdienen. Belonen heeft niet alleen invloed op het meisje gehad, maar ook op de andere kinderen en de leerkracht. De leerkracht hoefde minder vaak te corrigeren en had meer tijd voor andere kinderen. Doordat kinderen munten konden verdienen, werden ze geprikkeld. Hierdoor waren ze sneller geneigd om bezig te gaan met de opdracht. Bij het belonen wordt gekeken naar wat een kind goed doet, en wordt het ongewenste gedrag zoveel mogelijk genegeerd. Tenminste het wordt niet uitvergroot.

Motivatatie 4: Leerresultaten verbeteren en nettere werkverzorging

Resultaat: Of de daadwerkelijke leerresultaten zijn verbeterd door het beloningssysteem is moeilijk te bewijzen. Zoals bij bovenstaande motivaties staat beschreven heeft leerling D. een serieuzere werkhouding. Ze is tijdens de opdrachten gemotiveerder en neemt meer tijd voor haar werk. Door deze veranderingen zouden de leerresultaten uiteindelijk omhoog kunnen gaan. Van haar werkverzorging is wel een duidelijk resultaat zichtbaar. Van snel onleesbaar schrijven, naar rustig en leesbaar (voor haar doen) schrijven. Doordat ze haar werkverzorging beter op orde heeft, lijkt ze ook meer waarde te hechten aan de materialen die ze gebruikt. *“Niet aan dat potlood zitten, daar schrijf ik zo netjes mee”*, is één van de opmerkingen die ze voor het onderzoek nooit zal zeggen.

Motivatatie 5: Het naleven van de regels en het blijven hanteren hiervan

Resultaat: In de klas hangen de regels waar de kinderen zich aan moeten houden. Leerling D. heeft veel moeite met het naleven van deze regels. Voor het onderzoek liep ze veel door de klas en praatte ze vaak voor haar beurt. Tijdens het onderzoek ging dit op sommige momenten erg goed, maar de regels werden ook wel eens ‘vergeten’. Het gewenste resultaat is nog niet bereikt, maar ze maakt goede stappen. Met het beloningssysteem kun je goed inspelen op de regels. *‘Als je deze ochtend niet ongevraagd door de klas loopt, verdien je een munt voor de groep’*, is een manier om het lopen door de klas te voorkomen. Gekeken naar de eerste tabel in paragraaf 5.1.3. wordt er door één leerling aangegeven dat hij/ zij doormiddel van het systeem de regels beter heeft leren kennen.

Motivatatie 6: Kijken wat voor invloed dit heeft op de gehele groep. Iedereen doet mee aan het proces.

Resultaat: Deze motivatie staat hierboven beschreven. Een aantal kinderen is gemotiveerder geraakt voor opdrachten waar ze eerst veel moeite mee hadden. Het doorzettingsvermogen is gegroeid.

5.2. Uitkomst hypothese

5.2.1. Mijn hypothese

* Hieronder de hypothese die ik heb opgesteld voor het onderzoek

Mijn verwachting is dat de kinderen aan het begin erg gemotiveerd zijn om met dit systeem te gaan werken. Ze gaan gemotiveerder aan het werk om een beloning te verdienen. Hierdoor ga ik er van uit dat de werkhouding en het gedrag positief zal gaan veranderen. Ik denk dat de tijdsduur van het beloningssysteem veel invloed heeft. Aan het begin zijn de kinderen enthousiast, maar ik denk dat dit langzaam minder wordt. Ook denk ik dat het ‘type’ beloning invloed heeft op de kinderen. Als het een beloning is die de kinderen heel graag willen, dan gaan ze er denk ik meer hun best voor doen, dan voor een beloning die een

enkeling aanspreekt. Voor de onderzoeksvraag wil ik graag weten of je bepaald gedrag kunt gaan sturen met dit systeem. Ik ga er van uit dat dit mogelijk is, maar dan moet ik het wel op juiste wijze doen. Het meisje dat ik heb beschreven in de probleemanalyse is gevoelig voor complimenten, daarom denk ik dat dit systeem haar erg motiveert. Mijn verwachting is dat haar leerresultaten niet meteen omhoog gaan, maar dat haar gedrag wel positief veranderd.

5.2.2. Uitkomst

Tijdens de uitleg van het beloningssysteem waren de kinderen meteen enthousiast. We hebben van te voren duidelijke afspraken gemaakt om verwarring te voorkomen. De afgelopen vijf weken heb ik een enthousiaste groep kinderen gezien. Het ene moment waren ze gemotiveerder dan op een ander moment. Zoals in de hypothese staat beschreven verwachtte ik een afname in de motivatie en enthousiasme. Dit is echter niet gebleken. Bij elk verdiende munt zag ik een tevreden groep kinderen die oprecht blij waren voor elkaar. Na 15 munten kregen de kinderen een beloning voor het behaalde resultaat. Deze beloningen werden door de groep zelf bepaald. Van te voren moesten de kinderen een top 3 op papier schrijven. De meest gekozen activiteit heb ik vervolgens uitgekozen. Het type beloning heeft zeker invloed op het proces. Tijdens het kiezen van een beloning kreeg ik verschillende reacties. Eén van zo'n reactie was: *"Voor deze beloning ga ik echt mijn best niet doen"*. Na het horen van deze reactie heb ik ervoor gekozen om een andere beloning te kiezen, want het onderzoek is gericht op alle kinderen.

Tijdens het werken met het beloningssysteem zag ik een duidelijke verandering in de werkhouding van sommige kinderen (positief). Een voordeel van dit beloningssysteem is dat ik niet de enige ben die toezicht houdt. Alle kinderen kijken naar elkaar en wijzen elkaar erop als het niet goed gaat. Dit kan als negatief gezien worden, omdat een kind vaker wordt aangesproken op zijn/ haar gedrag door leeftijdsgenootjes.

Als leerkracht kun je het gedrag van de kinderen sturen doormiddel van het beloningssysteem. Als je ziet dat een kind storend gedrag vertoond kun je dit ombuigen naar iets positiefs. *"Tijdens de rekenles zag ik dat je erg veel zat te praten. Dit vond ik niet fijn. Als je tijdens taal en natuur goed oplet en niet door alles heen praat, kun je een munt verdienen"*.

Het meisje van mijn probleemanalyse is de afgelopen periode erg gegroeid qua gedrag. Ze vertoont een stuk minder storend gedrag en de andere kinderen benaderen haar positiever. Tot slot kom ik terug op de leerresultaten. Mijn verwachten uit de hypothese bleken te kloppen. Het valt niet te bewijzen, als iemand gegroeid is in een bepaald vakgebied, dat dit door het beloningssysteem komt.

Hoofdstuk 6

6.1. Conclusies

6.1.1 Deelvragen

* De theoretische deelvragen zijn beantwoord in hoofdstuk 2 (theoretisch kader). In dit hoofdstuk zijn de praktische deelvragen uitgewerkt.

Praktische deelvragen:

- Wat zijn de regels en wanneer kunnen de kinderen een beloning verdienen?
- Heeft “het type” beloning invloed op de kinderen?
- Wat voor invloed heeft een beloningssysteem over een langere periode?

Wat zijn de regels en wanneer kunnen de kinderen een beloning verdienen?

Van te voren heb ik een plan gemaakt om het beloningssysteem goed te laten verlopen. Het is de bedoeling dat de kinderen doormiddel van goed gedrag, werkhouding, werkverzorging en overige bijkomende zaken munten gaan verdienen. Elke verdiende munt staat voor een positieve gebeurtenis binnen de groep. Als er 15 munten zijn verdiend, dan krijgen de kinderen een groepsbeloning. Tijdens het onderzoek kwam ik erachter dat het erg belangrijk is welke beloning er verdiend kan worden. Kinderen zijn geneigd meer hun best te doen voor een beloning die ze leuk vinden, dan voor een beloning die ze minder aanspreekt.

Tijdens het onderzoek is het beloningssysteem een klein beetje aangepast. Er kon nog steeds munten worden verdiend, maar dit werd op een andere manier gedaan. Op bord kwam een grote cirkel. Deze cirkel was verdeeld in vier vakken. Als alle vakken waren gekleurd kregen de kinderen een munt. Door dit vernieuwde systeem kunnen de kinderen gezamenlijk een munt verdienen. Dit resulteerde in een betere groepsband.

De regels van het systeem zijn simpel. Bij goed gedrag verdien je een munt. Op sommige dagen maakte ik van te voren afspraken met een aantal kinderen. Er werd dan afgesproken hoe ze een munt konden verdienen voor de groep. Als ze een bepaald gedrag of een werkhouding lieten zien, wat er van te voren was afgesproken, kregen ze een munt.

Heeft het ‘type’ beloning invloed op kinderen?

Het type beloning heeft zeker invloed op de kinderen. Bij een groepsbeloningssysteem is het moeilijker om een beloning te kiezen, want je wilt iedereen tevreden houden. Tijdens het kiezen van een beloning ben ik zorgvuldig te werk gegaan. Iedereen moet na het maken van een keuze zijn/ haar best willen doen voor deze beloning.

Er is ook een mogelijkheid om twee beloningen centraal te stellen. Als het doel bereikt is, dan kunnen de kinderen kiezen welke van de twee beloningen ze willen. Je geeft ze een keuze. De beloningen die tijdens mijn onderzoek zijn gekozen, werd door iedereen zeer positief bevonden.

Wat voor invloed heeft een beloningssysteem over een langere periode?

Dit resultaat zal in elke klas anders zijn. Tijdens mijn onderzoek waren de kinderen over de gehele periode gemotiveerd bezig met het systeem. Als het onderzoek langer had geduurd waren de kinderen waarschijnlijk minder gemotiveerd. Ik gaf redelijk snel een munt voor goed gedrag, dus de beloning werd vrij vlot gehaald. Als de kinderen minder munten hadden verdiend, dan was de motivatie waarschijnlijk minder geweest.

Het type beloningssysteem heeft natuurlijk ook invloed op de kinderen. Bij een individueel systeem zal waarschijnlijk een ander resultaat worden behaald, dan bij een groepssysteem. Om de kinderen gemotiveerd te houden moet je creatief zijn en niet constant hetzelfde systeem hanteren. Je kunt bijvoorbeeld variëren in beloningen.

6.1.2. Persoonlijke ondervindingen

De kinderen

De kinderen hadden na het onderzoek een aantal meningen. Deze meningen worden in de volgende alinea toegelicht.

‘15 munten is wel erg veel voor een beloning’

Een aantal kinderen vertelden dat ze het aantal munten teveel vonden. Persoonlijk vond ik dit wel meevallen, omdat het doel best snel bereikt werd.

Conclusie: De volgende keer kan ik het aantal verdiende munten verlagen naar 10, maar dan geef ik minder snel een munt. Nu gaf ik wel eens een munt voor een ‘kleine’ positieve waarneming.

‘Ik ben me meer bewust geworden van de regels in de klas’

Door dit systeem worden de regels vaker ‘onbewust’ benoemd in de klas. De kinderen werden gewezen op hun gedrag. Als ik ongewenst gedrag in de klas zag, dan wees ik de kinderen op de regels. Dit deden de kinderen ook richting elkaar.

Conclusie: Doormiddel van een beloningssysteem zijn de kinderen zich meer bewust van de regels die binnen de klas/ school worden gehanteerd.

‘Sommige kinderen krijgen vaker een muntje dan ik’

Deze opmerking werd gemaakt door twee kinderen uit de klas. Ze vonden dat sommige kinderen vaker werden beloond dan zij. Het kan zijn dat deze kinderen minder vaak positief gedrag hebben laten zien, maar dat was niet het geval.

Conclusie: Als ik in de toekomst nog een keer met een beloningssysteem ga werken moet ik hier rekening mee houden. Dit kan het best gedaan worden door het te registreren. Wie heeft een munt verdiend? Hoe vaak heeft dit kind een munt verdiend? Tijdens wel gedrag heeft dit kind een munt verdiend?

‘Ik vind het jammer dat we alleen mij meester ‘X’munten kunnen verdienen’

Het onderzoek is uitgevoerd in groep 4 en 6. Als ik niet aanwezig ben zitten deze groepen bij een andere leerkracht (mijn mentrix). Mijn mentrix hanteerde het beloningssysteem niet tijdens deze periode. Dit vonden sommige kinderen erg jammer, want daar lieten ze ook vaak gewenst gedrag zien, maar dit werd dan niet beloond.

Conclusie: Hier heb ik bewust voor gekozen, omdat ik dan materiaal heb om te vergelijken.

Hoe gedragen de kinderen zich als het systeem niet gehanteerd wordt.

Als ik dit beloningssysteem in de toekomst nogmaals ga toepassen, dan kan ik met mijn collega's overleggen of we dit op klassenniveau of op schoolniveau doen.

Hoe was het voor mijzelf

Ik vond het een interessante periode. Van te voren had ik mijn verwachtingen, maar er gebeurt altijd wel iets wat je van te voren niet had verwacht. Ik heb veel geleerd door dit onderzoek. Een beloningssysteem is een makkelijk te hanteren hulpmiddel om het gedrag van kinderen te kunnen sturen. Sommige kinderen hebben dit systeem niet nodig, omdat ze in de meeste gevallen gewenst gedrag laten zien.

Leerling D. heeft veel gehad aan dit systeem. Ze werkt een stuk zelfstandiger en vertoont minder vaak ongewenst gedrag. Ik heb ervoor gekozen om na het onderzoek met D. door te gaan. Dit in de vorm van een individueel beloningssysteem.

De reacties van collega's en ouders waren erg positief. "Een goed bedacht systeem", kreeg ik te horen van een moeder. De moeder vertelde dat haar dochter vrolijk thuis kwam en vertelde over het systeem.

6.1.3. Onderzoeksvraag

"Wat voor invloed heeft een groepsbeloningssysteem op kinderen, omdat ik wil weten of je bepaald gedrag hiermee kunt sturen, waardoor de werkhouding en het gedrag positief veranderd?"

Doormiddel van een groepsbeloningssysteem is het mogelijk om gedrag te sturen. De kinderen veranderen bepaald gedrag, omdat ze dan een beloning kunnen verdienen voor de groep. Als een kind een opdracht krijgt van de leerkracht, zodat hij/ zij een munt kan verdienen, dan is het niet alleen de leerkracht die dit kind aanstuurt. Het kind wordt namelijk ook aangestuurd door de overige kinderen.

De werkhouding en het gedrag veranderen door deze aansturing positief. Kinderen doen het niet alleen voor hen zelf, maar ook voor hun klasgenoten.

6.1.4. Aanbevelingen

* Hieronder een aantal tips voor leerkrachten die ook willen gaan werken met een groepsbeloningssysteem

- Wat wil je bereiken met het systeem? Wees van te voren bewust van de verandering die je wilt zien, zodat je hier op in kunt spelen.
- Laat de klas de beloningen zelf kiezen (ze zijn dan sneller gemotiveerd)
- Maak het visueel
- Stel niet te veel eisen aan de kinderen (ga niet overdrijven)
- Kies een realistische doelstelling (bij 10 munten een beloning)
- Zorg ervoor dat je geen kinderen vergeet (iedereen moet er een goed gevoel van krijgen).
- Overleg met je collega's, vooral als je een duopartner hebt.
- Breng ouders op de hoogte

Literatuurlijst

Boeken:

DONK, VAN DER, C. (2014) *Praktijk onderzoek in de school*, Uitgeverij: Coutinho Bussum

DRIESEN, L (2007) *Hoe minder straffen?*, Amsterdam: Garant

GEEL, VAN, V. (2012) *De orde in orde*, Amersfoort: ThiemeMeulenhoff

KALLENBERG, T. (2011) *Ontwikkeling door onderzoek*, Amersfoort: ThiemeMeulenhoff

MAAS, A. (2006) *Leraar worden 2*, Heeswijk-Dinther: Uitgeverij Esstede

TEITLER, P. (2013) *Lessen in orde*, Uitgeverij: Coutinho Bussum

VLEERS, J.H. (2012) *Je kind en belonen*, Amersfoort: ThiemeMeulenhoff

Sites:

<http://www.jmouders.nl/ouders/straffen-en-belonen/straf-en-beloning> (bezocht op 10-02-'14)

<http://users.skynet.be/lieven.coppens/20000131.pdf> (bezocht op 15-02-'14)

http://www.leesvoer.be/onderwijs/leerlingen_belonen_in_de_klas (bezocht op 16-02-'14)

<http://klas.jouwweb.nl/pedagogisch/belonen-en-straffen> (bezocht op 04-03-'14)

Andere referenties

- (SLB'er)
- (mentrix)
- (mentrix)
- (directie)

Bijlage

De getallen die werden weggestreept na het verdienen van een munt

